

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ ЕНДОГЕННО СПРЯМОВАНОГО ЗРОСТАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

Проблема забезпечення достатніх темпів економічного зростання, підвищення рівня якості життя населення виступає однією із пріоритетних соціально-економічних проблем XXI століття. Незалежно від досягнутих темпів і напрямів економічної динаміки, всі країни світової спільноти, на даний час, потребують та зацікавлені в здійсненні трансформаційних процесів, що спрямовані на забезпечення достатнього рівня економічної безпеки державного утворення в контексті транснаціоналізації національних економік. Для України проблему економічного розвитку необхідно розглядати, перш за все, з огляду на виживання за будь-яких умов. Це обумовлює необхідність визначення ключових чинників та факторів впливу на інтенсифікацію процесів формування, нарощення та практичного використання власного стратегічного потенціалу в цілому та інформаційного, зокрема, що є невід'ємною складовою інтелектуалізації та духовного відродження України.

Питанням ендогенно спрямованого економічного зростання в умовах постіндустріальної економіки присвячені праці відомих українських та зарубіжних учених-економістів: О. Алімова, Л. Антоненко, В. Бабича, Г. Балабанова, Б. Бурковського, З. Варналія, А. Гальчинського, В. Геєця, Б. Данилишина, О. Лапко, Е. Лібанової, М. Чумаченко та ін. [1; 2; 9–19]. Незважаючи на отримані наукові результати досліджень управління економічним розвитком, до цього часу залишається недостатньо розробленими теоретико-методологічні і прикладні аспекти використання інформаційного потенціалу в якості стратегічного ресурсу трансформації економічної системи. Це обумовлює необхідність детальної систематизації наукових досліджень на основі діалектичного поєднання методів: модальної логіки; наукового узагальнення; економічного аналізу (для уточнення категоріального апарату теорії ендогенно спрямованого зростання держави в умовах нарощення загроз світової фінансової кризи); статистичного й системного аналізу щодо розроблення функціональних стратегій розвитку багатокomпонентних систем.

З огляду на зазначене, метою даного дослідження є теоретико-методичне обґрунтування конститутивно-ключових чинників ендогенно спрямованої трансформації української економіки та інтенсифікації процесів нарощення інформаційного потенціалу з урахуванням існуючого рівня і якості наявних інформаційних ресурсів, розвиненості ринку знань. Оскільки останні обумовлюють зміну траєкторії економічного зростання та визначення цільових орієнтирів розвитку держави.

Об'єктивним є визнати, що темпи економічне зростання необхідно розглядати як визначальний макроекономічний показник економічної динаміки держави та добробуту її населення. Оскільки основу збалансованого економічного розвитку складають якісні зміни у всіх

галузях економіки, то практична реалізація цієї ідеї неможлива через нездатність підтримувати структурний баланс, і тому спостерігається незбалансованість економіки. Актуальним сьогодні є забезпечення позитивної динаміки, мобілізація внутрішніх резервів та збільшення чистих доходів при мінімальних витратах природних ресурсів [12]. Зазначимо, що ключовою ознакою економічного розвитку, крім зростання доходів населення, що забезпечують відповідний рівень і якість життя за рахунок нарощення вагомості соціальної компоненти, обов'язково охоплює розподіл, збереження і накопичення ресурсів і доходів. При чому, в сучасних умовах господарювання для України стратегічним пріоритетом є реалізація інноваційно-інвестиційної моделі розвитку, що повною мірою забезпечить ендогенно спрямоване економічне зростання, покращення умов життя, баланс енергетичних потреб суспільства з енергетичними можливостями природи, збереження соціально-економічних функцій останньої [13].

Динаміка економічного розвитку, яка базується на економічному зростанні, визначається чотирма групами факторів, а саме: стартовий (початковий) рівень розвитку; людський капітал; внутрішні умови господарювання; зовнішні умови розвитку. Серед факторів ендогенного походження на економічне зростання і розвиток в цілому мають вплив наступні: динамічний приріст трудових ресурсів, підвищення продуктивності праці; інституційне реформування; інвестиційне забезпечення; регулювання системи ціноутворення; формування грошово-кредитної політики. З огляду на те, що реальний ВВП можна визначити як добуток затрат праці (чисельність зайнятих) і рівня продуктивності праці, можна стверджувати, що всі фактори, які впливають на рівень продуктивності праці, є визначальними з точки зору забезпечення реальних темпів економічного зростання. Враховуючи, що зазвичай, при проведенні макроекономічного аналізу використовуються наступні терміни як: «інтенсивні» та «екстенсивні» фактори розвитку і росту необхідним є пояснити, що саме перша група має креативні ознаки, забезпечує достатній рівень як економічної, так і енергетичної безпеки держави та обумовлює достатні темпи її економічного зростання (див. табл. 1) — це, насамперед, інноваційні та інформаційні ресурси, прогресивні управлінські технології та інституціональні резерви економічного зростання. Певним чином узагальнюючи названі фактори впливу, можна запропонувати наступні висновки: для України пріоритетом економічного зростання, а відтак, і забезпечення економічної безпеки держави є ініціювання умов формування саме інтенсивних факторів та забезпечення економічної динаміки у межах 12,0–15,0 % [16, 17]. Відтак, для розроблення адаптивної дієвої стратегії розвитку економічної системи держави, на нашу думку, необхідно:

Таблиця 1

Обґрунтування залежності основних енергоекономічних показників від інноваційних витрат та обсягу випуску промислової продукції України (у порівняльних цінах 2007 р.)*

Ретро-спективний період, роки	Загальний обсяг інноваційних витрат, млн. грн.	Частка інноваційних витрат у ВВП, %	Загальний обсяг інноваційних витрат, млн. дол.	Енергоефективність реального сектору економіки, дол. США/кг н.е.	Випуск промислової продукції, млрд. дол. США	Частка інноваційних витрат до загального обсягу випуску промислової продукції, %
1995	-	-	-	0,4	39,9	-
1996	-	-	-	0,5	42,3	-
1997	-	-	-	0,5	44,4	-
1998	1174,8	1,2	342,8	0,5	46,6	0,7
1999	1175,7	0,9	225,4	0,5	49,0	0,5
2000	1760,1	1,1	323,9	0,5	53,6	0,6
2001	1979,4	1,0	373,6	0,6	61,2	0,6
2002	3018,3	1,3	566,0	0,6	66,7	0,9
2003	3059,8	1,2	573,9	0,7	77,9	0,7
2004	4534,6	1,3	854,7	0,8	90,0	1,0
2005	4299,2	1,0	851,3	0,8	92,8	0,9
2006	4249,8	1,0	846,2	0,9	93,2	0,9
2007	5044,1	1,1	980,3	0,9	104,1	1,0
2008**	5391,0	1,2	745,3	1,0	112,0	1,4

*розраховано та систематизовано авторами статті за даними [3–9];
** попередні розрахунки здійснено авторами за даними експертної доповіді [9].

1) обґрунтування та добір оптимальних для України прогресивних технічних, організаційних та технологічних нововведень;

2) вироблення і реалізація високотехнологічної (наукоемної) промислової продукції (ВТП);

3) запровадження ефективних форм організації виробництва в реальному секторі економіки;

4) використання базових принципів стратегічного управління забезпеченням економічної безпеки держави.

В основі сучасного типу економічного зростання лежить реалізація потенційних конкурентних переваг, стимулювання інвестиційно-орієнтованого та інноваційного розвитку, що безумовно, пов'язано із інтенсифікацією процесів нарощення інформаційного потенціалу та практичного використання інтелектуальних технологій третього рівня, які дозволяють не лише обробляти бази даних, а також формалізувати та аналізувати їх [9]. Слід зазначити, що протягом певного часу в національних економічних системах відбувся поступовий перехід від переважно пошуку і систематизації до обробки інформації, яка стала основним виробничим потенціалом. Крім того, посилення ролі науки та освіти сприяло зростанню загальної продуктивності праці в реальному секторі, що стало спонукальним моментом для того, аби виокремити новий різновид економіки інформаційного типу. Для інформаційної економіки характерним є розвиток інформаційної індустрії, формування спільного інформаційного простору, інформатизація усіх сфер виробничо-господарської діяльності, доступність інформації і, в той час, створення системи інформаційної безпеки. Також слід підкреслити й наступне: інформаційні технології вже протягом певного часу виступають як один із визначальних чинників економічного зростання.

Як зазначалось авторами у попередніх наукових роботах [14, 15]: інформація й знання як економічний ресурс можуть виступати в наступних видах:

кон'юнктурної інформації, яка характеризує стан ринку (рівень та зміни цін на товари та послуги, курси цінних паперів, біржові котирування);

комерційної інформації (сукупність відомостей про попит та пропозиції, якість товарів та послуг, їх конку-

рентоспроможності, а також про імпорт та експорт та взаємозв'язок зовнішнього та внутрішнього ринків);

фінансової інформації про платоспроможність та кредитоспроможність партнерів та конкурентів;

науково-технічна інформація, яка сприяє інноваціям; статистична інформація;

загальна інформація, яка здатна здійснювати вплив на думки користувачів та ситуацію на ринках.

Провести оцінку вагомості внеску інформаційного ресурсу в економічне зростання як нематеріального фактору є проблематичним, оскільки даний показник необхідно розраховувати як через інноваційну складову, так і через вплив матеріальної компоненти інформаційних ресурсів та людський фактор. Функціонування багатокомпонентних систем неможливо уявити без використання сучасних інформаційних технологій, за основу яких взято економічні інформаційні системи, що використовуються для ефективного опрацювання великих масивів даних у комп'ютерних системах підприємств, та забезпечення інформаційної підтримки управлінських рішень. Сфера застосування нових інформаційних технологій і розвинених засобів комунікацій величезна. Вона включає різні аспекти, починаючи від забезпечення простих функцій службового листування до системного аналізу і підтримки рішень.

Інформаційна озброєність як багатоконпонентних, так і виробничо-економічних систем безпосередньо впливає на ефективність її діяльності. Це пояснюється тим, що в умовах транснаціоналізації національної економіки ускладнюється діяльність будь-яких систем, їх структура і, разом з цим, алгоритм управління стає все динамічнішим і громіздкішим. Саме ці фактори безпосередньо впливають на складність розробки інформаційних систем. Зростання комп'ютеризації процесів управління визначає нові вимоги до комп'ютеризації процесів проектування самих інформаційних систем, що використовують бази даних. При цьому мова насамперед йде про забезпечення достатньої гнучкості інформаційних програм, а не про скорочення термінів проектування інтелектуальних ресурсів зростання. Як і будь-яка система, інформаційна система повинна складатися з упорядковано взаємозв'язаних елементів і включати певну сукупність якостей, що її об'єднують. До складу інформаційних систем слід включити наступні підсистеми: функціональні та забезпечення. Функціональна підсистема складається з цільової сукупності завдань, які треба виконувати. В забезпечуючу підсистему входять наступні елементи:

1) технічне забезпечення, тобто сукупність засобів з обробки й передачі інформаційних потоків;

2) інформаційне забезпечення, що включає різноманітні довідники, класифікатори, засоби формалізованого опису даних;

3) математичне забезпечення чи сукупність засобів розв'язання функціональних задач і інші засоби забезпечення;

4) інформаційно-методичне забезпечення, що обумовлює терміни і якість виконання будь-яких функцій управління.

У ринкових умовах господарювання інформаційно-управлінська підсистема повинна мати такий цільовий функціонал, який би щільно пов'язував цілі функціонування економічної системи із засобами їх досягнення. Зазначене дозволить спрямовувати процеси нагромад-

ження інформаційного потенціалу на оперативне розв'язання наступних завдань:

розробку нового автоматизованого рівня обліку затрат, що починається з аналізу джерел цих витрат і можливостей адаптивного управління ними (наприклад, контроль і управління боргами, проникнення в усі види затрат в організації та їх аналіз);

впровадження сучасних складних інтегрованих інформаційних систем для заміни існуючого інформаційного забезпечення, якщо воно представляє собою окремі, ізольовані острівці інформації та швидко стає застарілим і перестає задовольняти потреби ефективного управління;

зосередження уваги на споживачах, як з точки зору реалізації товарів та послуг, так і з точки зору обслуговування;

забезпечення ефективності, гнучкості, можливостей адаптації до змін в діяльності організації;

використання таких систем прикладного програмного забезпечення, яке при постійному розвитку дозволяє організації гнучко адаптуватися до змін ринкової ситуації;

можливість інтегрованого відображення всієї діяльності в динаміці;

передбачення можливості об'єднання на єдиній інформаційній технологічній основі господарських і технічних процесів;

створення об'єднаних інформаційних потоків;

забезпечення подолання різною виконуваних робіт; автоматизація рутинної і важкої роботи, що дозволяє звільнити при цьому працівників для виконання більш кваліфікованих задач;

можливість «одним натиском на кнопку» надати керівництву актуальну інформацію, необхідну для прийняття не тільки оперативних, але і важливих стратегічних рішень;

можливість проведення детального аналізу економічної ситуації, з метою підвищення ефективності управління;

зосередження інформації, необхідної для прийняття оперативних та стратегічних рішень, в єдиному інформаційному просторі, який повинен стати рушійною силою перетворень, оптимізації господарських операцій.

Слід зазначити, що у випадку обмежених предметних ділянок ряд таких задач об'єднуються і представляються в вигляді експертної системи. Інформаційна експертна система (ІЕС) — це сукупність методів і засобів організації, накопичення, застосування інформаційних ресурсів та знань для вирішення складних задач у певній області. ІЕС здатні діагностувати стан підприємства, надати допомогу в антикризовому управлінні, забезпечувати вибір оптимальних рішень за стратегією розвитку підприємства, завдяки наявності засобів природного мовного інтерфейсу, з'являється можливість безпосереднього застосування ІЕС користувачем, який не знає мов програмування, як засобу підтримки процесів аналізу діяльності підприємства, їхнього стратегічного планування, інвестиційного аналізу, оцінки ризиків і формування портфелю цінних паперів, фінансового аналізу, маркетингу тощо. Результати впровадження ІЕС із вбудованими жорсткими алгоритмами бухгалтерських розрахунків, фінансового аналізу, контролю виконання документів та графіку виробництва, контролю виконання заявок та управління запасами стимулювали інтерес

інформаційно-аналітичних служб та відділів перспективного планування та розвитку до можливостей інформаційних систем. Відтак, перевага у застосуванні експертних систем полягає в можливості прийняття оптимізаційних рішень в таких ситуаціях, в яких алгоритм не розроблено і він формується за даними, які надаються у вигляді правил прийняття рішень, що витікають з бази знань. Причому розв'язання задач здійснюється за неповноти умови, їхньої невірогідності та багатозначності тлумачення початкової інформації і якісних оцінок процесів, що відбуваються. Проте, незважаючи на користь і широке застосування ІЕС, вони, як і будь які системи, не доконали. Один з головних недоліків полягає в складності розпізнавання границь можливостей ІЕС і демонстрації ненадійного функціонування ІЕС на межі, де є сенс в її застосування. Істотним недоліком експертних систем є також значні трудові витрати, що необхідні для поповнення бази знань. База знань зберігає об'єкти пізнання, які складають сукупність знань, що об'єднані за чотирма типами концептуальних зв'язків: спільності, партитивності (співвідношення цілого і частини), зіставлення, функціональної взаємозалежності.

Проте, існують певні труднощі і обмеження є і при проектуванні ІЕС. Вони недостатньо пристосовані до навчання на рівні нових концепцій і за новими правилами. неефективні і мало придатні в тих випадках, коли потрібно враховувати складність реальних і нестандартних задач. Очевидно, що успішно функціонувати в майбутньому будуть лише ті підприємства, галузі та промисловості, які зможуть накопичувати, аналізувати, синтезувати і використовувати інформацію про ринки, винаходи, нові продукти, пропозиції ціни постачальників і виробників кінцевої продукції, а також про новий попит з боку потенційних споживачів. Передбачувані темпи зростання ринку, зростаючий рівень конкуренції з одного боку і високий ступень невизначеності ділового середовища і ризику з іншого, зумовлюють крайню потребу в експертизі економічної інформації і подальшому опрацюванні та практичному використанні нових ефективних ІЕС, що володіють досконалішими споживачькими характеристиками.

У сучасних умовах на рівні великих промислових підприємств можуть бути популярними локальні ІЕС, що зорієнтовані на конкретні дослідницькі і аналітичні задачі: аналіз і прогнозування ринку, поведінки конкурентів, споживачів тощо. Перспективними є ті інформаційні системи, що самі навчаються, які здатні автоматично формувати бази знань в цілях класифікації проблемних областей і прогнозування. Але практично безмежним є використання в проектуванні ІЕС нейромережевого підходу. Навчити нейромережу — означає повідомити їй алгоритм розв'язування певної задачі або класу задач з урахуванням імовірності виникнення певного ризику чи загрози функціонуванню об'єкта. Цю властивість нейромереж особливо цінно використовувати в антикризовому управлінні в умовах невизначеного зовнішнього середовища. Вся інформація, яка є у мережі про задачу, міститься в наборі прикладів. тому якість навчання мережі напряму залежить від кількості прикладів в навчальній вибірці, а також від того, наскільки повно ці приклади описують дану задачу. Так, наприклад, нецільно використовувати мережу для котирування цінних паперів, якщо в навчальній вибірці котирування цінних

паперів не представлено. Як тільки мережу навчено, можна застосовувати її для розгляду конкретних задач.

Поряд із зазначеним вище, сучасні виробничо-економічні системи (наприклад, промислові комплекси чи кластери) наближаються до такого рівня складності, коли їхній розвиток та функціонування не є простою сумою властивостей окремих компонент, що спостерігаються. Навіть невеликі відхилення в продуктивності роботи окремих підсистем можуть викликати якісно новий режим поведінки всієї системи і навіть призвести до серйозної кризи системи. Виходом з положення є побудова єдиної моделі на основі синтезу компонент. Тому головними критеріями оцінювання рівня інформаційних систем повинні бути наступні: достовірність, своєчасність, повнота та корисність інформації для прийняття рішень. Щодо оцінювання ефективності функціонування сучасних інформаційних систем, та слід враховувати наступні їхні характеристики:

1. продуктивність системи, що обчислюється часом відповіді або величиною пропускну здатності;
2. гнучкість системи, яка оцінюється передбачуваними модифікаціями інформаційної системи у відповідності із можливими змінами в організації;
3. готовність системи до взаємодії, що визначається правилами доступу для перегляду та корекції інформації;
4. рівень задоволення потреб користувачів, яка визначається повним набором сервісних функцій;
5. ефективність функціонування інформаційної системи, що базується на сучасному системному аналізі, спеціальних методах представлення та доступу до інформації, досягненні заданого рівня безпеки даних.

Крім цього, для визначення ефективності функціонування загальної системи управління як виробничо-економічних, так і багатокомпонентних економічних системи, а також для забезпечення виконання ними усіх специфічних функцій (зокрема, прогнозування, коригування, обліку і звітності) окремо використовують і новий інформаційний показник (його на думку авторів можна визначити як «*показник інформаційно-управлінської ефективності*» системи). Зазвичай, він розраховується як відношення отриманого, за результатами функціонування складної системи, прибутку до загального обсягу витрат на: а) технічні засоби; б) цільове програмне забезпечення; в) розроблення науково-методичного інструментарію; г) відновлення інформаційно-управлінської збалансованості функціонування як економічних чи виробничо-економічних систем, так і їх комунікаційної структури. Таким чином, інформаційно-управлінську ефективність певного об'єкта дослідження можна розрахувати за формулою вигляду (1):

$$E_{iF} = \frac{P}{V_i + V_{om}} \quad (1)$$

де P — фінансові результати функціонування складної системи (прибуток); V_i — витрати на реструктуризацію, оновлення і модернізацію технічних засобів виробництва (обладнання, програмне та методичне забезпечення); V_{om} — витрати на розроблення, проектування, організацію інформаційно-управлінських підсистем та функціонування внутрішньої інформаційно-комунікаційної структури багатокомпонентної системи.

Поряд із зазначеним, в свою чергу параметри (V_{om}) даного показника залежать від таких незалежних

змінних, що забезпечують нарощення і реалізацію інформаційно-методичної основи раціонального використання матеріальних, факторних, макро- й системно-функціонального спрямування потенціалів складної системи. Зокрема: технологічного, глобальних мереж, організаційного, управлінського, трудового, наукового, інтелектуального та інформаційного. Так, наприклад:

а) обґрунтування вимог до ефективності використання потенціалів системного й універсального функціонування базується на попередньо прийнятих нормативно-правових документах і затверджених стандартах;

б) встановлення вимог до ефективності трансформації й трансляції інформаційно-управлінських процесів потребує врахування як рівня технічної підготовки виробництва, так і рівня технологічної конкурентоздатності наявного обладнання, що використовується в межах економічної системи.

Висновки. Отже економічний зростання економічних систем, з сучасної наукової точки зору, є інноваційним процесом, пов'язаним із упровадженням у сферу їх функціонування різного роду нововведень. При цьому прогрес у темпах зростання національної економіки пов'язаний зі зміцненням її сталості щодо зовнішніх впливів. Виходячи з вищенаведеного можна запропонувати висновки щодо розроблення класифікації певних модифікацій конститутивно-ключових факторів впливу на темпи економічного зростання в умовах формування економіки інформаційного, а саме:

по-перше, показник науково-технічного прогресу є функціонально залежним від: а) напряму і темпів інноваційного розвитку держави; б) інституціональної архітектоніки; в) особливостей функціонування національної економічної системи; г) загального рівня накопичених знань, які є стратегічними ресурсами економічного зростання;

по-друге, інформаційний та інтелектуальний капітал є також одночасно і ендо- й екзогенною змінною, яка залежить від: а) рівня інформатизації окремого виробництва та країни в цілому; б) розвиненості традиційного капіталу та знань підприємства або галузі, що дозволяють здійснювати нові технологічні розробки, зберігати темпи виробництва та швидко впроваджувати новації;

по-третє, фактор праці втрачає свою кількісну значимість для забезпечення ендегенно спрямованого зростання та, в основному, визначається якістю праці та людським капіталом;

і останнє, змінюються традиційні показники економічного зростання — замість обсягу ВВП на душу населення, обсягів наукових розробок і кількості патентів на передній план виходить створення умов для впровадження прогресивних технологій та продуктів.

Відтак, новий рівень комплексного дослідження феномена аналізу інформаційного ресурсу трансформації української економіки, осмислення останнього у контексті суспільних змін пов'язаний саме з розкриттям причин його особливої значущості на сучасному етапі соціально-економічного прогресу, з переходом до інноваційних моделей розвитку та необхідністю забезпечення достатнього рівня економічної безпеки держави. Важливий аспект таких досліджень становить вивчення когнітивних процесів продукування, нарощення та інтенсифікації інтелектуальної

діяльності, оскільки світова економічна система вступила в епоху глобальної інформатизації. Звідси будь-які форми прогресу в економічній сфері неможливо уявити без використання сучасних технологій як ключової складової інформаційного потенціалу, за основу яких взято економічні інформаційні системи. Крім того, особливого значення набуває інформаційно-технологічний підхід до провадження виробничої діяльності економічних систем (про що попередньо було деталізовано авторами у [17–19]), оскільки відбувся поступовий перехід від переважно видобутку і виробництва до обробки інформації, яка стала основним виробничим ресурсом.

Сучасний етап розробки інформаційних систем третього рівня характеризується створенням автоматизованих поколінь, до яких належать експертні системи, системи підтримки прийняття рішень, інформаційно-пошукові системи, системи зі штучним інтелектом. Основою створення таких систем є децентралізація структури інформаційних автоматизованих систем управління та організація розподільної обробки інформації. При цьому, найбільший ефект від впровадження інформаційних експертних систем досягається там, де для прийняття рішень поряд із показниками враховуються слабо формалізовані фактори впливу на темпи ендегенно спрямованого зростання. Тому в області економічного та інвестиційного аналізу, стратегічного та антикризового управління існує широке коло проблем для застосування інтелектуальних технологій та систем. Це в свою чергу, потребує модернізації відомих положень про сформування базису і надбудову суспільства та його виробничу і невиробничу сфери, оскільки інформаційно-інтелектуальна царина, на даний час, стає однією із наріжних підвалин подальшої соціально-економічної трансформації України.

Література

1. Геєць В. М. Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку / Геєць В. М. — К.: Ін-т економіки та прогнозування НАНУ; Фенікс, 2003 — 1008 с.
2. Державне регулювання економіки України: методологія, напрями, тенденції, проблеми / Науково-дослідний економічний ін-т Міністерства економіки України / [Л. І. Антошкіна, Н. М. Бабіч, В. Ф. Беседін, І. В. Беседін, І. К. Бондар]; М. М. Якубовський (ред.). — К., 2005. — 410 с.
3. Паливно-енергетичні ресурси України: статист. зб. / Державний комітет статистики України. — К.: ІВЦ, Держкомстату України, 1998. — 383 с.
4. Паливно-енергетичні ресурси України: статист. зб. / Державний комітет статистики України. — К.: ІВЦ, Держкомстату України, 2001. — 273 с.
5. Паливно-енергетичні ресурси України: статист. зб. / Державний комітет статистики України. — К.: ІВЦ, Держкомстату України, 2004. — 287 с.
6. Паливно-енергетичні ресурси України: статист. зб. / Державний комітет статистики України — К.: ІВЦ, Держкомстату України, 2006. — 306 с.
7. Зведені показники фінансово-господарської діяльності підприємств та організацій Міністерства промислової політики України за 2007 рік. — Київ: УкрДНВЦ «Квант-Модуль», 2008. - 114 с.
8. Україна в 2007 році: внутрішнє та зовнішнє становище та перспективи розвитку: експертна доповідь. — К.: НІСД, 2008. — 264 с.
9. Україна в 2008 році: щорічні оцінки суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку: монографія / [Ю. Г. Рубан, О. Л. Авксентьев, П. А. Бурковський, Ю. Г. Кальниш, Ю. Б. Каплан, С. С. Кисельов] / Ю. Г. Рубан (заг. ред.). / Національний ін-т стратегічних досліджень — К.: [НІСД], 2008. — 743 с.
10. Методи, моделі і інформаційні технології в управлінні економічними системами різних рівнів ієрархії: монографія [О. О. Бакаєв, Л. І. Бажан, Л. І. Кайдан, Т. Г. Кравченко, В. В. Кулик] / О. О. Бакаєв (ред.). / НАН України. — Міжнародний науково-навчальний центр інформаційних технологій і систем — К.: Логос, 2008. — 127 с.
11. Дубчак Л. В. Інформаційні системи та технології на підприємствах / Л. В. Дубчак. — Ірпін: Національна академія ДПС України, 2005. — 84 с.
12. Філіпченко А. С. Цивілізаційні виміри економічного розвитку: монографія. / А. С. Філіпченко. — К.: Знання України, 2002. — 190 с.
13. Сухарев О. Современные концепции хозяйственного развития / О. Сухарев // Экономист. — № 7. — 2003. — С. 33–37
14. Данилишин Б. М., Микитенко В. В. Макросистемна еволюція держави: українські виміри / Б. М. Данилишин, В. В. Микитенко. // Стратегія розвитку України. (економіка, соціологія, право): Науковий журнал. — Вип. 1–2 / Головний редактор. О. П. Степанов. — К.: НАУ, 2008. — С. 22–54.
15. Микитенко В. В. Траєкторії ендегенного зростання: пріоритети та вектора макроекономічної динаміки / В. В. Микитенко // «Україна — Чехія — ЄС: сучасний стан і перспективи»: міжнар. наук. - практ. конф.: зб. матеріалів. — Херсон — Прага — Гомель: Херсон, ПП Вишемирський В. С., 2008. - Випуск 4. — С. 37–52.
16. Микитенко В. В. Прогноз економічного зростання національного господарства при активізації його інноваційного розвитку / В. В. Микитенко. // «Україна — Латвія — Білорусія — ЄС: сучасний стан і перспективи»: міжнарод. наук. - практ. семінар.: зб. матеріалів. — Херсон — Рига — Гомель: Херсон, ПП Вишемирський, 2007. — С. 210–218.
17. Микитенко В. В. Макроекономічні моделі розвитку інтелектуального потенціалу промислового виробництва: критерії, оцінка та прогноз / В. В. Микитенко // Проблеми ефективного використання та професійно-технічної підготовки кадрів промислового сектора економіки України: міжнар. наук. - практ. конф., 28–29 листоп. 2007 р: доп. конф. - К.: РВПС України НАН України, 2008. — С. 60–76.
18. Микитенко В. В. Стратегічні орієнтири ендегенного зростання України та умови забезпечення стійкого розвитку держави / В. В. Микитенко, Д. О. Микитенко // Комплексне вирішення проблем енергозбереження у промисловій і комунальній енергетиці: ХХІІІ міжнар. конф. UKR-POWER 2008, Ялта, 26 — 31 травня 2008 р.: матеріали конф. — Асоціація ТЕКУ, К., 2008. — С. 62–70.
19. Микитенко В. В. Українська економіка в контексті транснаціоналізації світогосподарської системи / В. В. Микитенко // Розвиток продуктивних сил України: від В. І. Вернадського до сьогодення: міжнар. наук. конф., м. Київ, 20 бер. 2009 р.: матеріали конф. / РВПС України НАНУ. — К.: РВПС України НАНУ, 2009. — У 3-х частинах. Ч. 3. — С. 329–332.